

projekt

UCHWAŁA Nr
Rady Powiatu w Goleniowie
z dnia

w sprawie przyjęcia POWIATOWEGO PROGRAMU ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ na lata 2018-2020.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2017r. poz.1868) w związku z art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017r. poz. 697 z późniejszymi zmianami)

Rada Powiatu w Goleniowie uchwala, co następuje:

- §1. Przyjmuje się POWIATOWY PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ na lata 2018-2020, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- §2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Goleniowie.
- §3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2018r.

Przewodniczący Rady Powiatu

Kazimierz Ziemba

Opracowała:
Krystyna Jaworska

DYREKTOR
POWIATOWEGO CENTRUM POMOCY RODZINIE
[Podpis]
mgr Krystyna Jaworska

nie zgłaszam
zwag formalno-prawnych.

Goleniów, dnia

RADCA PRAWNY
[Podpis]
Tomáš Grzelak

PRZEWODNICZĄCY
ZARZĄDU POWIATU

[Podpis]
mgr Tomáš Kulnicz

Uzasadnienie

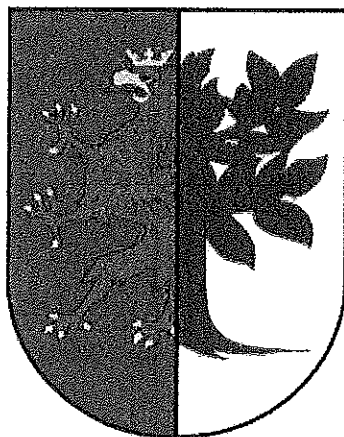
Art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017r. poz. 697, z późniejszymi zmianami) nakłada na Powiat obowiązek opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających m.in. coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Opracowanie niniejszego Programu stało się konieczne z uwagi na fakt utraty mocy przyjętego do realizacji – uchwałą nr III/20/15 Rady Powiatu w Goleniowie z dnia 19 lutego 2015r. – „Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2015-2017”.

Wobec powyższego wnosi się o podjęcie uchwały zgodnie z przedłożonym projektem.

Opracowała:
Krystyna Jaworska

Załącznik do uchwały Nr ...
Rady Powiatu w Goleniowie
z dnia

**POWIATOWY PROGRAM
ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ
na lata 2018 – 2020**

Goleniów 2018 rok

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Diagnoza społeczna.....	6
2.1 Charakterystyka i analiza rodzin – świadczeniobiorców pomocy społecznej, w tym przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo- wychowawczych w gminach Powiatu Goleniowskiego.....	6
2.2 Piecza zastępcza – analiza statystyczna.....	15
3. Analiza i wnioski.....	21
4. Cele programu	21
5. Limit rodzin zastępczych zawodowych na lata 2018-2020.....	26
6. Beneficjenci programu.....	26
7. Monitoring i ewaluacja programu.....	26

1. Wstęp

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Funkcjonowanie pieczy zastępczej reguluje – obowiązująca od 1 stycznia 2012 r. - ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2017r. poz.697 z późn.zm.).

Ustawa bardzo wyraźnie podzieliła kompetencje między samorząd gminny i powiatowy.

Praca z rodziną biologiczną należy do zadań własnych gmin, a organizacją pieczy zastępczej zajmuje się powiat.

Wspieranie rodziny jest prowadzone w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka. Rodzina może otrzymać wsparcie poprzez działania instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, placówek wsparcia dziennego i rodzin wspierających. Rodzice niewydolni wychowawczo mogą korzystać ze wsparcia asystenta rodziny, który wspomaga jej członków w oparciu o wspólnie z nim opracowany plan pracy, udziela im pomocy, wspiera ich aktywność, motywuje do działania.

Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu lub w przypadku doprowadzenia przez Policję - w sytuacji konieczności natychmiastowego zapewnienia opieki, lub na wniosek rodziców.

Praca z rodziną biologiczną i dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej prowadzona jest w celu powrotu dziecka do rodziny biologicznej. Jeżeli okaże się, że nie ma szans na powrót dziecka do rodziny biologicznej i zapadnie decyzja sądu o pozbawieniu rodziców władzy rodzicielskiej, dziecko zostaje zgłoszone do ośrodka adopcyjnego. Takie rozwiązanie daje największe szanse na prawidłowy i stabilny rozwój dziecka.

Do zadań własnych powiatu należy między innymi:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych,
- 2) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych,
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze i regionalne placówki opiekuńczo-wychowawcze, przez wspieranie procesu usamodzielnienia,
- 4) tworzenie warunków do powstawania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych,
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych,

- 6) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka, rodzin pomocowych i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego,
- 7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej, w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania grup wsparcia oraz specjalistycznego poradnictwa,
- 8) finansowanie:
 - świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych, na jego terenie lub na terenie innego powiatu,
 - pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,
 - szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego.

Zgodnie z art. 182 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej starosta wykonuje za pośrednictwem powiatowego centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Starosta Goleniowski zarządzeniem nr 49/2011 z dnia 9 września 2011 r. wyznaczył na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, a Zarząd Powiatu nadając regulamin organizacyjny utworzył w jego strukturach zespół ds. pieczy zastępczej, stąd też w Powiecie Goleniowskim większość zadań z zakresu ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizowanych jest przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie.

Art. 180 pkt1 wyżej cytowanej ustawy zobowiązuje powiat do opracowania i realizacji 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych.

Pierwszy taki program – na lata 2012-2014 - został opracowany w 2012 roku, jego czas obowiązywania nałożył się na pierwsze trzy lata obowiązywania ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Drugi - na lata 2015-2017 – został przyjęty przez Radę Powiatu uchwałą Nr III/20/15 z dnia 19 lutego 2015 r.

Corocznie Radzie Powiatu były przedkładane sprawozdanie merytoryczne i finansowe z realizacji zarówno pierwszego jak i drugiego programu. Założone w programach cele i działania zostały zrealizowane.

W Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2018 – 2020, opracowanym przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Goleniowie, wskazano na konieczność kontynuacji działań rozwijających i wspierających rodzinną pieczę zastępczą oraz usamodzielniających się wychowanków, a także podnoszących poziom świadczonych usług przez instytucjonalną pieczę zastępczą funkcjonującą na terenie powiatu. Uchwalenie dokumentu pozwoli również na pozyskiwanie środków zewnętrznych na realizacji zadań z zakresu pieczy zastępczej.

2. DIAGNOZA SPOŁECZNA

Do opracowania diagnozy wykorzystano dane za lata 2014 – 2017 przekazane przez ośrodki pomocy społecznej, Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Goleniowie oraz dane będące w posiadaniu Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Goleniowie.

2.1. Charakterystyka i analiza rodzin – świadczeniobiorców pomocy społecznej, w tym przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w gminach Powiatu Goleniowskiego.

Poniższe tabele przedstawiają:

- 1) dane dotyczące powodów udzielania pomocy społecznej przez poszczególne ośrodki pomocy społecznej w latach 2014-2017 – tabele 1-6,
- 2) liczbę rodzin oraz liczbę osób w rodzinach, objętych pomocą przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2014 – 2017 – tabela nr 7,
- 3) liczbę rodzin oraz liczbę osób w rodzinach, którym OPS-y udzieliły pomocy i wsparcia w latach 2014 – 2017 w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – tabela nr 8,
- 4) liczbę asystentów rodzinnych w latach 2015-2017 oraz liczbę rodzin objętych ich wsparciem - tabela nr 9.

1. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Goleniowie w latach 2014 – 2017*

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin				Liczba osób w rodzinach			
	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.*	2014r.	2015r.	2016r.	2017r.*
	Ubóstwo	182	129	30	76	437	277	45
Sieroctwo	1	1	0	0	1	2	0	0
Bezdomność	27	27	23	27	36	31	27	32
Ochrona macierzyństwa	124	100	75	66	580	486	374	253
Bezrobocie	372	260	206	151	1043	749	580	424
Niepełnosprawność	385	357	337	333	727	636	577	570
Długotrwała choroba	321	308	258	360	577	575	457	636
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	290	255	167	157	972	895	546	500
Przemoc w rodzinie	8	9	1	2	23	26	3	6
Alkoholizm	72	65	29	36	15	120	48	56
Narkomania	6	6	3	7	11	9	3	15
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	14	10	2	5	20	25	2	7
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd	bd
Zdarzenia losowe	6	4	7	4	19	8	25	9
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0

* wg stanu na dzień 30 września 2017r.

2. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Maszewie w latach 2014 – 2017*

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin					Liczba osób w rodzinach				
	2014	2015	2016	2017 *	2014 *	2015	2016	2017 *	2016	2017 *
	Ubóstwo	214	207	195	67	645	621	536	183	
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0		
Bezdomność	8	7	9	6	8	7	9	7		
Ochrona macierzyństwa	51	68	54	18	165	193	170	42		
Bezrobocie	204	149	112	73	512	492	349	136		
Niepełnosprawność	126	121	121	77	304	314	285	114		
Długotrwała choroba	91	115	127	67	230	294	299	119		
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	73	56	37	21	326	207	111	63		
Przemoc w rodzinie	29	25	7	7	105	106	28	26		
Alkoholizm	21	23	1	4	38	39	1	10		
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0		
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	6	2	4	1	7	2	4	1		
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0	0	0		
Zdarzenia losowe	3	1	1	6	16	4	4	19		
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0	0		
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0		

* wg stanu na dzień 30 września 2017r.

3. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Nowogardzie w latach 2014 – 2017*

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin				Liczba osób w rodzinach			
	2014	2015	2016	2017 *	2014	2015	2016	2017 *
Ubóstwo	706	661	603	490	1709	1587	1381	1064
Sieroctwo	1	0	0	0	1	0	0	0
Bezdomność	41	37	43	27	56	50	51	28
Ochrona macierzyństwa	57	60	60	11	316	320	329	50
Bezrobocie	495	458	366	287	1404	1287	1013	792
Niepełnosprawność	391	373	352	351	819	778	697	663
Długotrwała choroba	230	227	231	202	513	491	490	371
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	236	216	181	138	890	811	679	504
Przemoc w rodzinie	3	4	6	6	12	21	24	14
Alkoholizm	143	142	121	108	253	253	193	177
Narkomania	2	1	0	2	2	1	0	6
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	15	18	13	11	22	18	14	11
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	-	-	-	-	-	-	-	-
Zdarzenia losowe	2	1	5	6	6	5	13	15
Sytuacja kryzysowa	2	2	4	4	5	8	15	14
Kłeska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	1	0	0	0	1	0

* wg stanu na dzień 30 września 2017r.

4. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Osinie w latach 2014 – 2017 *

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin					Liczba osób w rodzinach				
	2014	2015	2016	2017 *	2017 *	2014	2015	2016	2017 *	2017 *
Ubóstwo	46	37	38	45	129	117	114	153		
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	0	0	2	4	0	0	3	5		
Ochrona macierzyństwa	3	2	2	10	20	8	15	57		
Bezrobocie	34	31	30	35	122	141	133	138		
Niepełnosprawność	22	19	18	27	52	47	47	71		
Długotrwała choroba	8	8	8	7	18	25	23	22		
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	7	6	6	14	36	35	35	87		
Przemoc w rodzinie	0	3	0	0	0	12	0	0		
Alkoholizm	8	8	14	10	4	36	33	24		
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0		
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	0	0	0	0	0	0	0	0		
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0	0	0		
Zdarzenia losowe	0	4	0	0	0	16	0	0		
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0	0	0	0		
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0		

* wg stanu na dzień 30 września 2017r.

5. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Przybiernowie w latach 2014 – 2017 *

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin				Liczba osób w rodzinach			
	2014	2015	2016	2017 *	2014	2015	2016	2017 *
Ubóstwo	157	135	120	85	478	413	341	238
Sieroctwo	0	0	0	0	0	0	0	0
Bezdomność	10	8	9	8	10	8	9	8
Ochrona macierzyństwa	10	13	9	2	54	63	52	7
Bezrobocie	101	92	73	45	356	297	233	139
Niepełnosprawność	95	79	78	63	234	202	179	134
Długotrwała choroba	121	96	93	68	378	267	235	156
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	93	81	73	50	410	398	331	234
Przemoc w rodzinie	2	3	1	2	8	13	6	4
Alkoholizm	57	41	35	26	124	88	64	45
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	3	4	5	2	10	15	8	2
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	1	1	0	0	5	5	0
Zdarzenia losowe	5	0	2	4	9	0	5	14
Sytuacja kryzysowa	3	1	1	0	7	1	6	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0

* wg stanu na 30 września 2017r.

6. Powody udzielenia pomocy społecznej przez OPS w Stępnicy w latach 2014 – 2017 *

Powód udzielenia pomocy	Liczba rodzin					Liczba osób w rodzinach						
	2014	2015	2016	2017 *	2014	2015	2016	2017 *	2014	2015	2016	2017 *
	Ubóstwo	121	101	102	72	371	295	282	193			
Sierocwo	1	0	0	0	2	0	0	0				
Bezdomność	0	3	2	3	0	3	2	3				
Ochrona macierzyństwa	50	48	45	34	251	255	228	163				
Bezrobocie	131	96	69	49	446	313	214	147				
Niepełnosprawność	97	111	104	90	217	221	206	174				
Długotrwała choroba	132	139	127	118	275	283	242	253				
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	55	21	11	13	222	69	36	50				
Przemoc w rodzinie	0	1	2	2	0	5	6	4				
Alkoholizm	3	4	1	2	4	4	1	2				
Narkomania	0	1	0	0	0	1	0	0				
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	8	5	8	4	22	11	11	7				
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze	0	0	0	0	0	0	0	0				
Zdarzenia losowe												
Sytuacja kryzysowa	3	2	0	0	16	2	0	0				
Kłeska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	1	1	0	0	2	1				
* wg stanu na 30 września 2017r.	0	0	0	0	0	0	0	0				

**7. Liczba rodzin oraz liczba osób w tych rodzinach, którym udzielono pomocy
w Ośrodkach Pomocy Społecznej w latach 2014 – 2017¹**

GMINA	Liczba rodzin w latach				Liczba osób w rodzinach w latach			
	2014	2015	2016	2017 ²	2014	2015	2016	2017 ²
Goleniów	1043	876	815	657	2505	2039	1853	1343
Maszewo	292	292	278	223	869	873	774	570
Nowogard	885	849	845	670	2097	2022	1928	1433
Osina	97	112	105	96	474	441	430	303
Przybiernów	207	182	176	131	627	543	483	343
Stepnica	281	251	237	264	742	618	569	455
Razem	2836	2568	2469	2023	7314	6535	6037	4447

¹ w zestawieniu występują rodziny, którym udzielono pomocy z 2 i więcej powodów.

² wg stanu na 30 września 2017r.

8. Liczba rodzin oraz liczba osób w tych rodzinach, którym udzielono pomocy w Ośrodkach Pomocy Społecznej w latach 2014 – 2017 w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo – wychowawczych¹.

GMINA	Liczba rodzin w latach				Liczba osób w rodzinach w latach			
	2014	2015	2016	2017 ²	2014	2015	2016	2017 ²
Goleniów	290	255	167	157	972	895	546	500
Maszewo	73	56	37	21	326	207	111	63
Nowogard	236	216	181	138	890	811	679	504
Osina	7	6	6	14	36	35	35	87
Przybiernów	93	81	73	50	410	398	331	234

Stepnica	55	21	11	13	222	69	36	50
RAZEM	754	635	475	393	2856	2415	1738	1438

¹w zestawieniu występują rodziny, którym udzielono pomocy z 2i więcej powodów.

²dane wg stanu na 30 września 2017r.,

9. Liczba zatrudnionych asystentów rodziny w Ośrodkach Pomocy Społecznej w latach 2015-2017 i liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny

GMINA	Liczba zatrudnionych asystentów rodziny w latach			Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Goleniów	4	4	4	62	51	50
Maszewo	5	1	1	38	10	11
Nowogard	2	2	4	33	42	43
Osina	1	1	1	11	12	11
Przybiernów	1	1	1	11	9	10
Stepnica	1	1	1	12	14	12
RAZEM	14	10	12	167	138	137

Z analizy powyższych danych wynika, że w roku 2016 ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych nadal w Powiecie Goleniowskim pozostają głównymi powodami udzielania pomocy przez właściwe ośrodki pomocy społecznej.

Ubóstwo jest pierwszym, głównym powodem udzielenia pomocy w gminach Maszewo, Nowogard, Osina i Przybiernów, w Stepnicy jest na trzecim, a w Goleniowie na szóstym miejscu.

Bezrobocie jest na drugim miejscu wśród powodów udzielania pomocy w gminach Nowogard i Osina, w Gminie Goleniów ten powód występuje na trzecim, a w gminach Stepnica i Maszewo na czwartym miejscu.

Niepełnosprawność jest na trzecim miejscu wśród powodów udzielania pomocy w gminach Maszewo, Nowogard, Osina, Przybiernów, w Gminie Goleniów na pierwszym, a w Gminie Stepnica na drugim miejscu.

Długotrwała choroba to czwarty w kolejności powód udzielenia pomocy mieszkańcom Gminy Maszewo i Gminy Nowogard. W gminach Goleniów i Przybiernów powód ten występuje na drugiej pozycji, w Gminie Osina na piątej, a w Gminie Stepnica jest to pierwszy w kolejności powód udzielenia pomocy.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych to czwarty w kolejności powód przyznawania pomocy w Gminie Goleniów, piąty w gminach Nowogard, Maszewo, Przybiernów i szósty w gminach Osina i Stepnica.

Narkomania jako powód przyznania pomocy w 2016r. wystąpiła tylko w Gminie Goleniów.

Przemoc w rodzinie - jako powód udzielenia pomocy - nie wystąpiła w Gminie Osina, w gminach Stepnica i Maszewo wystąpiła na 8 pozycji, . w Gminie Goleniów na 12, w gminach Przybiernów i Nowogard na 13 miejscu.

2.2 PIECZA ZASTĘPCZA – analiza statystyczna

RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA

Rodzinną pieczę zastępczą to czasowa forma sprawowania opieki nad dzieckiem, która trwa nie dłużej niż do momentu uzyskania przez to dziecko pełnoletności. Jest ustanawiana w sytuacji, kiedy rodzice naturalni nie mogą zapewnić swoim dzieciom opieki i wychowania. Osoba, która osiągnęła pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej może pozostać w niej za zgodą rodziców zastępczych, jednak nie dłużej niż do ukończenia 25 roku życia pod warunkiem, że uczy się w formach wskazanych w ustawie. Formami rodzinnej pieczy zastępczej jest rodzina zastępcza i rodzinny dom dziecka.

Formy rodzinnej pieczy zastępczej:

1. Rodzina zastępcza:

- **spokrewniona** (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, będący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka),
- **niezawodowa** (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka i może w niej przebywać nie więcej niż 3 dzieci),
- **zawodowa**, w tym zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowa specjalistyczna (tworzą ją małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim, niebędący wstępnymi lub rodzeństwem dziecka i może w niej przebywać nie więcej niż 3 dzieci). W rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję

pogotowia rodzinnego umieszcza się dziecko do czasu unormowania sytuacji dziecka nie dłużej jednak niż na okres 4 m-cy z możliwością przedłużenia do 8 m-cy.

2. Rodzinny dom dziecka (tworzą go małżonkowie lub osoba niepozostająca w związku małżeńskim i może w niej przebywać nie więcej niż 8 dzieci),

3. Rodziny pomocowe (sprawują opiekę nad dzieckiem w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem przez rodzinę zastępczą, tworzących rodzinny dom dziecka w związku m.in. z wypoczynkiem, chorobą).

W Powiecie Goleniowskim obecnie funkcjonują trzy pogotowia rodzinne, w 2014 roku było ich cztery. Analizując napływ dzieci do tej formy pieczy zastępczej należy zauważyć, że ok. 13% dzieci pochodziło spoza Powiatu Goleniowskiego. Były one przyjmowane do naszych pogotowi, aby racjonalizować koszty ich funkcjonowania. Jeżeli sytuacja się utrzyma wydaje się zasadnym w związku z tym słusznym jest jak się wydaje ustalenie ich liczby na poziomie dwóch.

10. Liczba poszczególnych form rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie w latach 2014 – 2017
 - wg stanu na 31 grudnia każdego roku

Rok	Ogółem	Rodziny zastępcze spokrewnione	Rodziny zastępcze niezawodowe	Rodziny zastępcze zawodowe			Rodziny domy dziecka
				ogółem	w tym:		
				pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	Rodziny specjalistyczne		
2014	164	112	35	9	4	2	8
2015	154	106	31	9	3	2	8
2016	159	111	31	9	3	2	8
2017	166	118	31	9	3	2	8

11. Liczba dzieci w rodzinnych formach pieczy zastępczej w latach 2014 – 2017 wg stanu na 31 grudnia każdego roku

Forma rodzinnej pieczy zastępczej	2014	2015	2016	2017
rodziny zastępcze spokrewnione	144	136	144	150
rodziny zastępcze niezawodowe	45	39	39	40
rodziny zastępcze zawodowe ogółem :	23	23	23	24
w tym :				
- rodziny zastępcze zawodowe pełniące funkcję pogotowia rodzinnego	7	5	3	6
- rodziny zastępcze zawodowe specjalistyczne	5	5	6	5
rodzinne domy dziecka	51	50	48	49
Razem	263	248	254	263

12. Liczba dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej w latach 2014-2017 z poszczególnych gmin :

Gmina	2014	2015	2016	2017
Goleniów	10	10	4	15
Maszewo	13	1	3	5
Stepnica	7	2	5	3
Przybiernów	5	6	2	2
Nowogard	6	7	12	12
Osina	0	2	4	0
RAZEM	41	28	30	37

INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej instytucjonalna piecza zastępcza sprawowana jest w formie:

- 1) placówki opiekuńczo – wychowawczej,
- 2) regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej,
- 3) interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Na terenie powiatu funkcjonuje 5 placówek opiekuńczo-wychowawczych:

1. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza nr 1, Goleniów ul. Wolińska 51 – 10 miejsc,
2. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza nr 2, Goleniów ul. Wolińska 53 – 10 miejsc,
3. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza nr 3, Goleniów ul. Bolesława Chrobrego 21-14 miejsc,
4. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza nr 4, Nowogard ul. Jana Pawła II 1 – 14 miejsc,
5. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza nr 5, Nowogard ul. Jana Pawła II 1a – 14 miejsc.

Powiat posiada 62 miejsca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, z czego 34 w placówkach funkcjonujących na terenie Goleniowa, 28 w placówkach funkcjonujących na terenie Nowogardu.

W dniu 6 grudnia 2012 roku uchwałą Rady Powiatu Nr XIX/170/12 zostało powołane Centrum Obsługi Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Goleniowie

W każdej z placówek opieka pedagogiczna sprawowana jest całodobowo i w każdej z nich zatrudnionych jest 5 wychowawców pracujących w systemie grafikówym, z których jeden sprawuje funkcję wychowawcy - koordynatora. Wychowawcy organizują pracę z dziećmi, realizują zadania wynikające z indywidualnego planu pracy oraz pozostają w stałym kontakcie z rodziną dziecka. Praca wychowawcza wspomagana jest przez pedagogów, psychologa i terapeutę. W każdej placówce opracowany jest i realizowany program profilaktyczny dostosowany do potrzeb i możliwości wychowanków.

Liczba dzieci w Placówkach Opiekuńczo – Wychowawczych w latach 2014 – 2016, w tym spoza powiatu – wg stanu na 31 grudnia danego roku

Powiat pochodzenia dziecka	2014	2015	2016	2017
Powiat Goleniowski	54	59	48	37
Inny powiat (porozumienia)	6	6	11	16
Razem	60	65	59	53

W latach 2014 – 2017 żadne dziecko z terenu powiatu goleniowskiego nie zostało umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej na terenie innego powiatu.

13. Liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej w latach 2014-2017 z poszczególnych gmin :

Gmina	2014	2015	2016	2017
Goleniów	7	8	10	7
Maszewo	0	4	3	1
Stepnica	9	0	0	0
Przybiernów	0	1	2	1
Nowogard	8	9	2	2
Osina	7	0	2	0
RAZEM	31	22	19	11

14. Liczba dzieci z terenu powiatu goleniowskiego w pieczy zastępczej na terenie powiatu goleniowskiego i poza powiatem w latach 2014 – 2017 – wg stanu na dzień 31 grudnia danego roku

Forma pieczy zastępczej	2014	2015	2016	2017
Wielofunkcyjna Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza/ Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze w powiecie	54	59	48	37
Placówki opiekuńczo-wychowawcze poza powiatem	1	2	1	1
Rodzinne formy pieczy zastępczej funkcjonujące na terenie powiatu	263	248	254	263
Rodzinne formy pieczy zastępczej funkcjonujące na terenie innych powiatów	19	22	22	18
Razem	337	331	325	319
w tym:				
- w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	55	61	49	38
- w rodzinnych formach pieczy zastępczej	282	270	276	281

3. ANALIZA I WNIOSKI

1. W roku 2017 liczba rodzin zastępczych – po wyraźnym spadku ich liczby w latach 2015-2016 – powróciła do stanu zbliżonego do roku 2014 i aktualnie wynosi 158 (w roku 2014 – 156 rodzin zastępczych, w 2015r. – 146, 2016r. – 151). Liczba rodzinnych domów dziecka w omawianym okresie utrzymuje się na tym samym poziomie i wynosi 8.
2. Podobnie sytuacja ma się w zakresie liczby dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej. W roku 2014 było ich 263, w 2015r. – ich liczba spadła do 248, w 2016r. – 254, w roku 2017 nastąpił dalszy wzrost i wg stanu na 31 grudnia 2017r. liczba ta wynosi 263 dzieci.
3. W latach 2014-2017 liczba umieszczeń w pieczy zastępczej ulegała wahanom. W analizowanym okresie wyraźnie spadła liczba dzieci umieszczonych w instytucjonalnej pieczy zastępczej (2014r. -31, 2015r. -22, 2016r. -19, 2017r. -11) na rzecz umieszczeń w rodzinnych formach pieczy zastępczej (w roku 2017 – 37 umieszczeń, w roku 2016 – 30 dzieci i 2015 – 28 dzieci).
4. Liczba rodzin oraz liczba osób w rodzinach, którym udzielono pomocy w Ośrodkach Pomocy Społecznej funkcjonujących na terenie Powiatu Goleniowskiego w latach 2014 – 2017 w związku z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych ma zdecydowanie tendencję spadkową.
Liczba rodzin, którym udzielono pomocy z w/w powodu w 2014 r. wynosiła 754, w 2016 już tylko 475, a na koniec III kwartału 2017 r. - 393. Spadła również wyraźnie liczba osób w rodzinach, którym udzielono wsparcia z tego powodu z 2856 osób w 2014 roku do 1738 w 2016r. i do 1438 osób na koniec III kwartału 2017r.
5. W latach 2015-2017 liczba zatrudnionych w Ośrodkach Pomocy Społecznej asystentów rodziny wynosiła odpowiednio 14, 10 i 12. Liczba rodzin objęta ich wsparciem wahała się od 167 rodzin w 2015 roku do 137 rodzin w 2017.
6. Z ogólnej liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej w roku 2017, ponad 88% stanowią dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych i rodzinnych domach dziecka, niespełna 12% w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

4. CELE PROGRAMU

Celem głównym programu jest **ROZWÓJ PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE GOLENIOWSKIM.**

Cele operacyjne :

1. Promowanie i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej oraz rozwijanie współpracy z rodziną biologiczną.
2. Wsparcie istniejących form rodzinnej pieczy zastępczej.
3. Podniesienie poziomu świadczonych usług w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej.
4. Wsparcie wychowanków pieczy zastępczej.
5. Podniesienie jakości świadczonych usług w zakresie pieczy zastępczej.

Cele operacyjne	Realizacja celów	Realizator/Współrealizator/ Partner Termin realizacji	Finansowanie
<p>Cel główny</p> <p>Cel operacyjny 1</p> <p>Promowanie i rozwój rodzinnej pieczy zastępczej oraz rozwijanie współpracy z rodziną biologiczną</p>	<p style="text-align: center;">Rozwój pieczy zastępczej w Powiecie Goleniowskim</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego. 2. Rozwój zawodowych i niezawodowych form opieki nad dzieckiem, z uwzględnieniem rodzin specjalistycznych. 3. Wspieranie rodzin zastępczych w podejmowaniu działań i współpracy z instytucjami działającymi na rzecz powrotu dzieci do rodzin biologicznych. 4. Pozyskanie i przygotowanie kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowej, zawodowej rodziny zastępczej i do prowadzenia rodzinnego domu dziecka. 5. Prowadzenie procesu diagnostyczno-kwalifikacyjnego pozyskanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. 6. Współpraca z instytucjami i służbami działającymi na terenie powiatu goleniowskiego na rzecz aktywizacji rodziny biologicznej w celu poprawy własnej sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia. 7. Współpraca z rodzicami biologicznymi dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej na rzecz powrotu dziecka do rodziny biologicznej. <p>WSKAŹNIKI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba pozyskanych kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. 2. Liczba rodzin, które otrzymały świadectwo kwalifikacyjne do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka. 3. Liczba nowo utworzonych rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych, rodzinnych domów dziecka. 4. Liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą w związku z powrotem do rodziców biologicznych. 	<p>PCPR, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe 2018 – 2020</p>	<p>budżet powiatu, budżet państwa, EFS</p>

<p>Cel operacyjny 2</p> <p>Wsparcie istniejących form rodzinnej pieczy zastępczej.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zatrudnienie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. 2. Poradnictwo specjalistyczne - prawne, psychologiczne, socjalne dla rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz spokrewnionych. 3. Szkolenia już istniejących rodzin zastępczych niezawodowych, zawodowych, spokrewnionych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka. 4. Inicjowanie i prowadzenie grup wsparcia dla rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka. 4. Rozwój systemu wsparcia w ramach rodzin pomocowych. 5. Wdrażanie innowacyjnych form i metod pracy z rodzinami zastępczymi. 6. Wypłacanie wynagrodzeń, dodatków i świadczeń, dofinansowań, o których mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej - z uwzględnieniem możliwości finansowych Powiatu. 	<p>PCPR, ośrodki pomocy społecznej, pedagogi szkolni, wychowawcy, psycholog, pedagog, radca prawny</p> <p>2018 - 2020</p>	<p>budżet Powiatu Goleniowskiego; budżet państwa; budżety samorządów gminnych - zgodnie z art. 191 ust.9 ustawy, budżety powiatów - zgodnie z art. 191 ust.1 pkt 1 ustawy, odpłatność rodziców biologicznych, EFS</p>
	<p>WSKAŹNIKI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba zatrudnionych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w roku 2018, 2019, 2020. 2. Liczba rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka uczestniczących w szkoleniach, spotkaniach, konferencjach kształcących zawodowo. 3. Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka korzystających z poradnictwa specjalistycznego, w tym poradnictwa prawnego, psychologicznego, socjalnego. 4. Liczba rodzin zastępczych, osób prowadzących rodzinne domy dziecka uczestniczących w grupie wsparcia. 5. Wydatkowana kwota na świadczenia dla rodzin zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka w latach 2018, 2019, 2020. 		

<p>Cel operacyjny 3</p> <p>Podniesienie poziomu świadczonych usług w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych. 2. Wprowadzanie innowacyjnych form pracy z dzieckiem umieszczonym w placówce opiekuńczo-wychowawczej i jego rodziną biologiczną. 3. Kontynuowanie współpracy z asystentami rodziny w celu opracowania i realizacji planu pomocy dziecku i powrotu dziecka do rodziny. 4. Szkolenie kadr w zakresie wprowadzania nowoczesnych, specjalistycznych i dostosowanych do zachodzących zmian form pracy z dzieckiem i rodziną. <p>WSKAŹNIKI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych świadczących usługi na poziomie obowiązującego standardu. 2. Liczba dzieci opuszczających placówkę w zw. z powrotem do rodziny naturalnej. 	<p>PCPR, placówki opiekuńczo-wychowawcze, ośrodki pomocy społecznej, asystenci rodziny, specjaliści.</p> <p>2018 - 2020</p>	<p>budżet powiatu; budżet państwa; budżety samorządów gminnych -zgodnie z art. 191 ust.10 ustawy, budżety powiatów-zgodnie z art. 191 ust.1 pkt 2 ustawy, odpłatność rodziców biologicznych, EFS</p>
<p>Cel operacyjny 4</p> <p>Wsparcie wychowanków pieczy zastępczej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Tworzenie grup wsparcia dla usamodzielnianych wychowanków. 2. Organizowanie zajęć „kompetencji społecznych” oraz nauka umiejętności poruszania się na rynku pracy (CV, autoprezentacja, indywidualny plan rozwoju zawodowego itd.). 3. Przynawanie świadczeń dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej (pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki, zagospodarowanie i usamodzielnienie). 4. Wsparcie specjalistyczne wychowanków pieczy zastępczej (m.in. konsultacje psychologiczne, pedagogiczne, grupy wsparcia, grupy socjoterapeutyczne) 	<p>PCPR, ośrodki pomocy społecznej, PUP, placówki opiekuńczo-wychowawcze, rodziny zastępcze, opiekunowie usamodzielnienia, specjaliści.</p> <p>2018 - 2020</p>	<p>Budżet powiatu, środki z budżetu państwa, EFS</p>

	<p>WSKAŹNIKI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba usamodzielnianych wychowanków uczęszczających na spotkania grupy wsparcia. 2. Liczba wychowanków, którzy nabyli umiejętności poruszania się na rynku pracy. 3. Liczba i kwota świadczeń przyznanych usamodzielnianym wychowankom. 4. Liczba uczestników w proponowanych formach wsparcia. 		
<p>Cel operacyjny 5</p> <p>Podniesienie jakości świadczonych usług w zakresie pieczy zastępczej.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Doskonalenie zawodowe kadry realizującej zadania z zakresu pieczy zastępczej. 2. Udział pracowników Centrum pracujących w obszarze pieczy zastępczej w szkoleniach i konferencjach w zakresie pomocy dziecku i rodzinie. 3. Upowszechnianie dobrych praktyk w obszarze opieki nad dzieckiem i rodziną. 4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz pieczy zastępczej. 5. Systematyczna współpraca z ośrodkami pomocy społecznej z terenu powiatu goleniowskiego – pracownikami socjalnymi, asystentami rodzinnymi, placówkami edukacyjnymi, specjalistami, sądami oraz podstawową opieką zdrowotną. 4. Objęcie koordynatorów poradnictwem, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego 	<p>PCPR, ośrodki pomocy społecznej, koordynatorzy, asystenci rodziny, ROPS, organizacje pozarządowe, firmy szkoleniowe</p> <p>2018 - 2020</p>	<p>Budżet powiatu, środki z budżetu państwa, EFS</p>
	<p>WSKAŹNIKI:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Liczba zrealizowanych szkoleń i projektów w zakresie pieczy zastępczej. 2. Liczba pracowników wdrażających nabyte umiejętności oraz sprawdzone rozwiązania w obszarze pomocy rodzinie i dziecku. 3. Liczba pracowników podnoszących swoje kwalifikacje. 		

5. LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH NA LATA 2018 -2020

Zgodnie z art.180 ust.1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wskazującym na konieczność określenia w programie corocznego limitu rodzin zastępczych zawodowych zakłada się, że – ze względu na bardzo ograniczone możliwości finansowe Powiatu - w roku 2018 liczba zawodowych rodzin zastępczych zostanie utrzymana na dotychczasowym poziomie, w roku 2019 zwiększy się do 10 i na takim samym poziomie zostanie utrzymana w roku 2020.

Lp.	Rok	Liczba rodzin
1.	2018	9
2.	2019	10
3.	2020	10

Limit nie uwzględnia rodzinnych domów dziecka, których na terenie powiatu funkcjonuje osiem.

6. BENEFICJENCI PROGRAMU

1. Dzieci przebywające w pieczy zastępczej.
2. Rodziny zastępcze i osoby prowadzące rodzinne domy dziecka.
3. Rodzice naturalni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.
4. Osoby usamodzielniane.
5. Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej zawodowej, rodziny zastępczej niezawodowej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka.
6. Rodziny pomocowe sprawujące czasową opiekę nad dzieckiem umieszczonym w pieczy zastępczej.

7. MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Goleniowie. Przedmiotem ewaluacji będzie skuteczność podejmowanych działań w oparciu o analizę założonych wskaźników. Celem ewaluacji będą następujące zagadnienia:

1. Czy program wspomaga rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej w Powiecie Goleniowskim?
2. Czy w budżecie powiatu zagwarantowano wystarczające środki na realizację programu?
3. Czy do pieczy zastępczej trafiają wyłącznie dzieci, których rodzice mimo wsparcia ze strony Gminy nie wypełniali swoich obowiązków?
4. Czy współpraca z Ośrodkiem Pomocy Społecznej (asystentem rodziny) oraz z instytucjami i służbami działającymi na terenie Powiatu Goleniowskiego na rzecz aktywizacji rodziny biologicznej w celu poprawy jej sytuacji życiowej oraz zmiany stylu życia stwarza właściwe warunki do współdziałania rodziny biologicznej z rodziną zastępczą lub placówką opiekuńczo-wychowawczą i prowadzi do powrotu dziecka do rodziny biologicznej?

Monitorowanie Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Goleniowskim na lata 2018 – 2020 odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z realizowanych celów. Informacje te przedkładane będą w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Goleniowie. Zestawienie potrzeb w zakresie systemu pieczy zastępczej będzie przedkładane Zarządowi Powiatu wraz z projektem budżetu.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał zmianom w zależności od pojawiających się potrzeb.

